

Rolnummer 4652
Arrest nr. 181/2009 van 12 november 2009

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, zoals dat artikel werd gewijzigd bij artikel 129 van de wet van 13 december 2006 houdende diverse bepalingen betreffende gezondheid, gesteld door de beslagrechter te Gent.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit voorzitter M. Bossuyt, rechter M. Melchior, waarnemend voorzitter, en de rechters R. Henneuse, E. De Groot, L. Lavrysen, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Bossuyt,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 24 februari 2009 in zake B.D. tegen J.W., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 5 maart 2009, heeft de beslagrechter te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat - het geval waarin de partijen onderscheidenlijk omtrent enig geschilpunt in het ongelijk zijn gesteld buiten beschouwing gelaten - de rechter de kosten alleen kan omslaan over echtgenoten, bloedverwanten in de opgaande lijn, broeders en zusters of aanverwanten in dezelfde graad, en niet over partijen tussen wie een familierechtelijke verhouding bestaat, of heeft bestaan, zoals ongehuwd samenwonenden of gewezen ongehuwd samenwonenden tussen wie rechten en verplichtingen van familierechtelijke aard bestaan ? ».

De Ministerraad heeft een memorie ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 13 oktober 2009 :

- is verschenen : Mr. J. Mosselman *loco* Mr. P. Peeters, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers E. Derycke en R. Henneuse verslag uitgebracht;
- is de voornoemde advocaat gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

De eiser voor de verwijzende rechter verzet zich tegen het bevel tot betaling en tegen het uitvoerend beslag. Hij vordert de opheffing van dat beslag en de veroordeling van de verweerster tot de kosten van het beslag en van de opheffing, alsook tot de kosten van het geding, met inbegrip van de rechtsplegingsvergoeding, begroot op 1 200 euro.

Wat het verzet van de eiser betreft, merkt de verwijzende rechter op dat de betwisting tussen de partijen betrekking heeft op de draagwijdte van de uitvoerbare titel op grond waarvan de verweerster tot gedwongen tenuitvoerlegging is overgegaan. Meer bepaald rijst de vraag vanaf wanneer de eiser de onderhoudsbijdrage verschuldigd is, waartoe hij bij vonnis van de jeugdrechtbank werd veroordeeld. De verwijzende rechter verklaart het verzet van de eiser niet gegrond en stelt vast dat die ongegrondheid tot gevolg heeft dat de eiser tot de kosten van de gedwongen tenuitvoerlegging is gehouden.

Wat de kosten van het geding betreft, rijst de vraag naar de mogelijke toepassing van artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek. Krachtens die bepaling kunnen de kosten worden omgeslagen, zoals de rechter het raadzaam oordeelt, over « echtgenoten, bloedverwanten in de opgaande lijn, broeders en zusters of aanverwanten in de dezelfde graad ».

De partijen zijn ouders van twee kinderen. Zij woonden gedurende een vijftal jaren ongehuwd samen. Het geschil tussen hen is een executiegeschil betreffende familierechtelijke rechten en verplichtingen. Volgens de verwijzende rechter is de verweerster terecht tot gedwongen tenuitvoerlegging overgegaan, maar heeft de eiser, binnen de grenzen van een normaal voorzichtig verweer, zich tegen die gedwongen tenuitvoerlegging verzet.

De verwijzende rechter stelt vast dat artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek het omslaan van de kosten niet toelaat in het geval waarin de partijen gewezen ongehuwd samenwonenden zijn. De redenen voor de uitzondering op de regel volgens welke de in het ongelijk gestelde partij in de kosten wordt verwezen, worden gezocht in de veronderstelling dat de in het geding zijnde bepaling vermelde partijen niet lichtvaardig of kwaadwillig rechtsgedingen voeren of -overtuigender- in de wens een verzoening tussen die partijen te bevorderen en elke aanleiding tot animositeit te vermijden en zulks door het achterwege laten van de uiterste consequenties van het verliezen van een geding, namelijk de veroordeling tot de kosten van het geding.

De redenen die de wetgever destijds ertoe hebben aangezet in die uitzondering te voorzien, verantwoorden haar volgens de verwijzende rechter nog steeds. De vraag rijst evenwel of die redenen, in het licht van de gewijzigde maatschappelijke realiteit op het vlak van de familieverhoudingen, nog een verantwoording bieden voor de beperking tot de categorieën van bloed- en aanverwanten die de wetgever in 1807 heeft bepaald. Inzonderheid de doelstelling een verzoening tussen de partijen te bevorderen en elke aanleiding tot animositeit weg te nemen, kan verantwoorden dat in geschillen tussen partijen tussen welke een familierechtelijke verhouding bestaat of heeft bestaan, de rechter over de mogelijkheid dient te beschikken de kosten om te slaan. Die partijen blijven immers gebonden door rechten en verplichtingen van familierechtelijke aard. Het omslaan van de kosten kan tot uitdrukking brengen dat geen van beide procespartijen onredelijk handelde, noch ten onrechte een beroep op de rechter deed om hun geschil te beëindigen, zodat geen van die partijen met een omvangrijke kostenveroordeling moet worden geconfronteerd.

Bijgevolg rijst volgens de verwijzende rechter de vraag of ongehuwd samenwonenden of gewezen ongehuwd samenwonenden voldoende met echtgenoten vergelijkbare categorieën van personen zijn tussen welke een verschil in behandeling bestaat dat strijdig is met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, vermits dat verschil in behandeling - al dan niet toepasselijkheid van artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek - niet redelijk is verantwoord. Vervolgens stelt de verwijzende rechter, alvorens over de kosten te beslissen, de voormelde prejudiciële vraag.

III. *In rechte*

- A -

A.1. Volgens de Ministerraad wenst de verwijzende rechter een antwoord op de vraag of het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is geschonden, in zoverre een rechter overeenkomstig de in het geding zijnde bepaling de kosten van de rechtspleging kan omslaan over echtgenoten en bloedverwanten in de opgaande lijn en broers en zussen, doch niet over andere vormen van familierechtelijke verhoudingen, zoals gewezen ongehuwd samenwonenden of ongehuwd samenwonenden.

Hoewel de prejudiciële vraag zeer ruim is geformuleerd en tot de samenwonenden in het algemeen wordt uitgebreid, heeft het bodemgeschil uitsluitend betrekking op gewezen ongehuwd samenwonenden. De Ministerraad verzoekt het Hof dan ook om het onderzoek van de prejudiciële vraag tot de hypothese van de gewezen ongehuwd samenwonenden te beperken.

A.2. De Ministerraad is van oordeel dat de prejudiciële vraag ontkennend dient te worden beantwoord.

Volgens de rechtsleer werd de in het geding zijnde bepaling in het Gerechtelijk Wetboek ingevoegd met het doel de relatie tussen bloedverwanten of gehuwden niet al te zeer te verstoren ten gevolge van een geschil dat tussen hen is ontstaan.

De Ministerraad betoogt dat de mogelijkheid voor de rechter om de in het geding zijnde bepaling toe te passen, enkel geldt in zoverre er (nog) van een huwelijksband sprake is. In de rechtspraak lijkt te worden aangenomen dat in het kader van een echtscheidingsprocedure die bepaling kan worden toegepast, nu - hangende

die procedure - tussen beide echtgenoten nog strikt beschouwd een huwelijksband bestaat. Indien daarentegen een geschil tussen ex-echtgenoten rijst, kan de rechter geen toepassing maken van de uitzondering waarin de in het geding zijnde bepaling voorziet. In zulk een geval kan een verstoorde verstandhouding in beginsel niet meer worden voorkomen, vermits de echtgenoten reeds uit de echt zijn gescheiden. Bijgevolg verdwijnt ook de legitimering voor de rechter om van die bepaling toepassing te maken. Volgens de Ministerraad is er dan ook geen sprake van enige ongelijke behandeling tussen ex-echtgenoten en gewezen ongehuwd samenwonenden, wat de toepassing van de in het geding zijnde bepaling betreft.

Zulks geldt des te meer in een geschil dat, zoals te dezen, niets heeft uit te staan met verplichtingen die uit het huwelijk of de samenwoning voortvloeien, maar op de afstamming betrekking heeft.

A.3. Bovendien zijn samenwonenden en gehuwden volgens de Ministerraad onvergelykbare categorieën van personen : de juridische toestand van een samenwonende, zowel wat betreft de plichten tegenover de persoon met wie hij samenleeft als wat zijn vermogensrechtelijke toestand betreft, verschilt van die van een gehuwde (arresten nrs. 65/2009 en 185/2002). Ook om die reden kan de in het geding zijnde bepaling niet zonder meer tot (gewezen) samenwonenden worden uitgebreid.

A.4. Volgens de Ministerraad is de in het geding zijnde bepaling een uitzondering op het beginsel volgens hetwelk een in het ongelijk gestelde partij tot een rechtsplegingsvergoeding wordt veroordeeld. Het gegeven dat gewezen samenwonenden geen aanspraak op die uitzonderingsregel kunnen maken, belet niet dat de verwijzende rechter, gelet op de geringe complexiteit van het bodemgeschil, artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek toepast en het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding ten laste van de in het ongelijk gestelde partij vermindert.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag betreft artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, zoals dat artikel werd gewijzigd bij artikel 129 van de wet van 13 december 2006 houdende diverse bepalingen betreffende gezondheid.

Het in het geding zijnde artikel bepaalt :

« De kosten kunnen worden omgeslagen zoals de rechter het raadzaam oordeelt, hetzij wanneer de partijen onderscheidenlijk omtrent enig geschilpunt in het ongelijk zijn gesteld, hetzij over echtgenoten, bloedverwanten in de opgaande lijn, broeders en zusters of aanverwanten in dezelfde graad ».

B.2. De prejudiciële vraag strekt ertoe van het Hof te vernemen of die bepaling bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij erin voorziet dat een rechter de kosten kan omslaan over de echtgenoten, bloedverwanten in de opgaande lijn, broers en zussen of aanverwanten in dezelfde graad, doch niet over ongehuwd samenwonenden of gewezen ongehuwd samenwonenden.

B.3. Uit de motivering van de verwijzingsbeslissing blijkt dat de vraag noopt tot een vergelijking, met betrekking tot de mogelijkheid voor de rechter om de kosten al dan niet om te slaan, van de situatie van echtgenoten met die van ongehuwd samenwonenden of gewezen ongehuwd samenwonenden.

In de vraag wordt geen onderscheid tussen de voormelde ongehuwd samenwonenden gemaakt, naargelang zij wettelijk of feitelijk samenwonenden zijn. Het Hof onderzoekt beide hypothesen.

Bovendien kan de situatie van gewezen ongehuwd samenwonenden enkel dienstig met die van ex-echtgenoten worden vergeleken en niet met die van echtgenoten, aangezien de in het geding zijnde maatregel evenmin op ex-echtgenoten van toepassing is.

Bijgevolg onderzoekt het Hof of de in het geding zijnde bepaling bestaanbaar is met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, in zoverre die bepaling een verschil in behandeling zou invoeren ten aanzien van gewezen wettelijk of feitelijk samenwonenden. Vervolgens onderzoekt het Hof het verschil in behandeling van, enerzijds, echtgenoten en, anderzijds, wettelijk of feitelijk samenwonenden.

B.4. Volgens de Ministerraad werd de in het geding zijnde bepaling in het Gerechtelijk Wetboek ingevoegd met het doel de verhouding tussen de voormelde bloed- of aanverwanten of gehuwden niet al te zeer te verstoren ten gevolge van een geschil dat tussen hen is ontstaan.

Wat de gewezen ongehuwd samenwonenden betreft

B.5. Ten aanzien van de in het geding zijnde maatregel verschilt de situatie van gewezen ongehuwd samenwonenden, ongeacht of zij wettelijk of feitelijk samenwonenden zijn, niet van die van ex-echtgenoten. Immers, ook in het geval van ex-echtgenoten, kan de rechter geen toepassing van de in het geding zijnde maatregel maken.

Zowel in het geval van gewezen ongehuwd samenwonenden als in dat van ex-echtgenoten, kan een verstoorde verstandhouding in beginsel niet meer worden voorkomen, zodat het in B.4 vermelde doel van de in het geding zijnde maatregel in geen van beide gevallen nog kan worden verwezenlijkt.

B.6. In zoverre de prejudiciële vraag betrekking heeft op gewezen ongehuwd samenwonenden, dient zij ontkennend te worden beantwoord.

Wat de ongehuwd samenwonenden betreft

B.7. De juridische toestand van een samenwonende die is gehuwd, van een samenwonende die een verklaring van wettelijke samenwoning heeft afgelegd en van een samenwonende die noch gehuwd, noch wettelijk samenwonend is, verschilt, zowel wat zijn plichten tegenover de persoon met wie hij samenwoont als wat zijn vermogensrechtelijke toestand betreft.

Die verschillen kunnen, wanneer zij verband houden met het doel van de maatregel, een verschil in behandeling tussen die drie categorieën van samenwonenden verantwoorden.

B.8. Het in B.4 beschreven doel kan echter niet het in het geding zijnde verschil in behandeling tussen die categorieën van samenwonenden redelijk verantwoorden.

Immers, het streven naar het vermijden van een verstoorde verstandhouding tussen samenwonenden ten gevolge van een onderling geschil, geldt ongeacht de wijze van samenleving.

B.9. In zoverre de prejudiciële vraag betrekking heeft op ongehuwd samenwonenden, ongeacht het feit of het wettelijk of feitelijk samenwonenden betreft, dient zij bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

- In zoverre artikel 1017, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, zoals dat artikel werd gewijzigd bij artikel 129 van de wet van 13 december 2006 houdende diverse bepalingen betreffende gezondheid, niet voorziet in de mogelijkheid voor de rechter om de kosten tussen gewezen ongehuwd samenwonenden om te slaan, schendt het de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

- In zoverre diezelfde bepaling niet voorziet in de mogelijkheid voor de rechter om de kosten tussen ongehuwd samenwonenden om te slaan, schendt zij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, op de openbare terechtzitting van 12 november 2009.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Bossuyt